

Kontaktprincipen enligt gällande rätt

Av jur.dr KRISTIAN GUSTAFSSON¹

Barnets bästa ska fastställas med beaktande av kunskap och beprövad erfarenhet. Sådana kunskaps- och erfarenhetsbaserade perspektiv som ska beaktas när en domstol fastställer barnets bästa kallas i artikeln för objektiva perspektiv. I artikeln behandlas särskilt barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, även kallad kontaktprincipen. Det är ett objektivet perspektiv som varit centralt för utformningen av föräldrabalkens regler om vårdnadstvister. Sedan den 1 januari 2025 är kontaktprincipen inte längre ett av de perspektiv som är särskilt omnämnt i 6 kap. 2 a § FB. I artikeln argumenterar jag för att den proposition som föranledde ändringen av 6 kap. 2 a § FB innehåller ett antal förhållningssätt till kontaktprincipen som står i konflikt med Högsta domstolens praxis om riskbedömningar. Jag argumenterar även för att nämnda förhållningssätt riskerar att förminska betydelsen av kontaktprincipen i för stor utsträckning.

1 Inledning

En utgångspunkt i bedömningar av frågor om vårdnad, boende och umgänge är att barn har ett behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Denna utgångspunkt kallas ibland för kontaktprincipen. I den här artikeln behandlar jag kontaktprincipen och dess betydelse enligt idag gällande rätt.² Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vad som ska anses vara barnets bästa fastställs i varje enskilt fall efter omständigheterna kring det barn som målet rör.³ Det är viktigt att beslutsfattare strävar efter att

¹ Biträdande universitetslektor i civilrätt vid Juridiska fakulteten, Lunds universitet. Detta temahäfte i familjerätt är ett samarbete mellan artikelförfattarna och ett inbundet exemplar av häftet ska överlämnas av författarna till Eva Ryrstedt vid en workshop som kommer att hållas i samband med att hon i februari 2026 går i pension. Undertecknad, som har tagit initiativ till såväl workshoppen som detta temahäfte, vill rikta ett stort tack till Rune och Lena Lavins stiftelse för rättsvetenskaplig forskning vid den Juridiska fakulteten i Lund som möjliggör workshoppen och det efterföljande firandet av professor Eva Ryrstedts enastående karriär.

² Eva Ryrstedt har under sin karriär argumenterat för att kontaktprincipen har varit allt för utslagsgivande i frågor om vårdnad, boende och umgänge (se exempelvis Ryrstedt, E., *Gemensam vårdnad inte alltid det bästa för barn* i JT 2000–01 s. 423–429). Eftersom det här skrivprojektet har varit hemligt, har jag inte kunnat diskutera de frågor som jag behandlar i artikeln med Eva. Det har saknats mig under arbetet. Att Eva nu går i pension innebär att en framgångsrik epok i Juridiska fakulteten i Lunds familjerättsliga historia är slut. Det innebär även att jag blir en synnerligen smart, kunnig, snäll och professionell kollega fattigare. Jag ser dock fram emot att fortsätta diskutera familjerättsliga frågor, och helt andra frågor, med Eva i hennes nya roll som professor emerita.

³ Regeln återfinns i den så kallade ”portalparagrafen” 6 kap. 2 a § FB som infördes år 1998. Till en början skulle barnets bästa komma i främsta rummet vid avgörande av alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge i 6 kap. FB. Det framgår tydligt av förarbetena att artikel 3.1 i barnkonventionen hade avgörande betydelse för regeringens förslag till bestämmelsens ursprungliga lydelse, prop. 1997/98:7 s. 47 och

avgöra mål på det sätt som är bäst för det enskilda barnet. En av de viktiga utgångspunkterna i frågor om barns rättigheter är vikten av att se barn som individer. Precis som med andra människor är deras identitet, specifika livsvillkor och egna åsikter viktiga omständigheter att beakta i frågor som rör dem. Det finns många sätt att beskriva ett tillvägagångssätt för att fastställa barnets bästa inför ett visst beslut. Singer har på ett övergripande plan beskrivit principen om barnets bästa som en rättslig målsättning vilken innebär att ett beslut på bästa sätt ska tillgödosa barns olika behov och intressen.⁴

Även om barnets bästa ska avgöras i varje enskilt fall, ska domstolen inte agera som att den inte känner till något om barn. Barnets bästa ska enligt förarbeten och prejudicerande praxis fastställas med ledning av kunskap och beprövad erfarenhet.⁵ Ett exempel på en sådan kunskap är att barn inte mår bra av att utsättas för våld. Domstolen behöver inte förhålla sig öppen till frågan om fysisk bestraffning är till ett enskilt barns bästa. Vi har i svensk rätt övergett tanken om att barn ibland mår bra av att utsättas för fysisk bestraffning i uppfostringssyfte.⁶ Domstolen behöver därför inte återbesöka frågan om ett visst barn i det enskilda fallet mår bra av fysisk bestraffning. Om en förälder vid domstolen uttrycker att hen ska misshandla barnet nästa tillfälle hen får chansen, är det något som bör utesluta att domstolen ger barnet rätt till umgänge med föräldern. Det angivna exemplet är extremt, men visar en sak tydligt: barnets bästa avgörs inte endast med de kända omständigheterna i det enskilda fallet, utan även med ledning av vilken typ av kunskap vi anser oss ha om barn på gruppnivå. Kunskaps- och erfarenhetsbaserade perspektiv som domstolar ska beakta när de fastställer barnets bästa benämner jag i den här artikeln som ”objektiva perspektiv”. När barnets bästa fastställs ska även barnets åsikter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad enligt 6 kap. 2 b § FB. Barnets åsikter om sin relation med föräldrarna och livssituation i övrigt kan beskrivas som det subjektiva perspektivet som ska beaktas när domstolar fastställer barnets bästa i enskilda mål om vårdnad, boende och umgänge.⁷

104. Den svenska översättningen av artikel 3.1 i barnkonventionen var vid det tillfället att barnets bästa just skulle komma i främsta rummet. Den översättning som gjordes i samband med att barnkonventionen inkorporerades i svensk rätt har i stället ordalydelsen att barnets bästa i första hand ska beaktas vid åtgärder som rör barn, se prop. 2017/18:186 s. 12.

⁴ Singer, A., *Barnets bästa – Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 8:e upplagan, 2024, s. 37.

⁵ Se exempelvis NJA 2023 s. 1018, p. 7 och prop. 2020/21:150 s. 129.

⁶ Se exempelvis Leviner, P., *Förbudet mot barnaga i Sverige ur ett jämförande perspektiv – effekter och utmaningar*, i JT 2013–14 s. 578–601 särskilt på s. 578 f.

⁷ Uppdelningen mellan objektiva och subjektiva perspektiv härrör från Eekelaar, J., *The Interest of the Child's Wishes. The Role of Dynamic Self-Determinism* i Alston, P. (red.), *The Best Interest of the Child. Reconciling Culture and Human Rights*, Clarendon Press 1994, s. 42–61. För en återgivning av uppdelningen mellan objektiva och subjektiva perspektiv, se Singer, A., *Barnets bästa – En fråga om vetenskap och beprövad erfarenhet? I Vetenskap och beprövad erfarenhet – Juridik*, Lunds universitet, 2016, s. 39–46; jfr även SOU 1997:116 s. 134 f.

Barnets bästa är en medvetet vagt utformad princip. Vagheten ger domstolen en betydande diskretion i beslutsfattandet. En vårdnadstvist kan beskrivas som en process vars syfte är att fastställa vad som är ett barns bästa och sedan besluta på det sätt som ansetts vara bäst för barnet. Det följer av att barnets bästa ska vara *avgörande* för frågor om vårdnad, boende och umgänge enligt 6 kap. 2 a § FB. En nackdel med domstolens betydande diskretion är att en enskild domares egna förespeglningar om uppfostran och vad som är bra för barn kan få ett allt för betydande utrymme vid bedömningen.⁸ De objektiva perspektiven är ett sätt att reducera domarens diskretion så att den enskilda domaren inte ges möjlighet att föra in resonemang om att barn exempelvis mår bra av fysisk bestraffning i vissa fall.

Bestämmelsen i 6 kap. 2 a § FB innehåller ett antal framhållna objektiva perspektiv. Domstolen ska fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld eller annat övergrepp, eller att barnet olovligen förs bort eller annars far illa. Lagstiftningen är alltså utformad med utgångspunkten att det finns kunskap och beprövad erfarenhet om att det inte är bra för barn att bli utsatta för våld och övergrepp, att bli olovligt bortförda och på andra sätt ”fara illa”.⁹ Detta är exempel på objektiva perspektiv. Även kontaktprincipen är ett slags objektiva perspektiv.¹⁰ Till skillnad från risken att utsättas för våld eller på annat sätt fara illa, finns det situationer när domstolen ska pröva frågan om ett enskilt barns bästa är att inte ha kontakt med en förälder. En domstol kan aldrig fastställa att ett barn skulle må bra av att utsättas för våld, men ska i vissa fall konstatera att ett barn inte mår bra av att ha kontakt med en förälder.

Under 1990- och 2000-talet gjordes ett flertal lagändringar som ökade domstolarnas möjlighet att besluta om gemensam vårdnad. Ändringarnas syfte var huvudsakligen att göra fler föräldrar aktiva i sina barns liv. Det skulle medföra att fler barn fick en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Vid ett flertal tillfällen har det i förarbeten till FB getts uttryck för att gemensam vårdnad i de allra flesta fall är bättre för barn än att en förälder har ensam vårdnad. Denna utgångspunkt har huvudsakligen motiverats med att föräldrar tar ett större ansvar om de är vårdnadshavare och att de på det sättet får en bättre relation till barnet.¹¹ Att fler föräldrar har gemensam vårdnad har alltså förutsatts

⁸ Se Singer, A., *Barnets bästa – En fråga om vetenskap och beprövad erfarenhet? I Vetenskap och beprövad erfarenhet – Juridik*, Tryckt av Media-Tryck, Lunds universitet, 2016, s. 39–46 särskilt på s. 41 f.

⁹ Se exempelvis prop. 2020/21:150 s. 129.

¹⁰ Att barn som utgångspunkt har ett behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar har beskrivits som odiskutabelt av Singer, se Singer, A., *Barnets bästa – Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 8:e upplagan, 2024, s. 158.

¹¹ Prop. 1990/91:8 s. 32, prop. 1997/98:7 s. 36 och prop. 2005/06:99 s. 50. Denna utgångspunkt har kritiserats av vid ett flertal tillfällen, se exempelvis Ryrstedt, E., *Gemensam vårdnad inte alltid det bästa för barn* i JT 2000–01 s. 423–429 särskilt på s. 428; Ryrstedt, E., *Kravet på konsensus — till barnets bästa?* i SvJT 2003 s. 340 särskilt på s. 342.

leda till att fler barn får en nära och god kontakt med sina föräldrar.¹² I en proposition från 1998 diskuterades till och med om det fanns anledning att avskaffa möjligheten för domstolen att besluta om ensam vårdnad.¹³ Pendeln har dock svängt, särskilt under de senaste tio åren. Sedan den 1 januari 2025 omnämns inte längre kontaktprincipen som en av de omständigheter som domstolen särskilt ska fästa avseende vid när den fastställer barnets bästa. Det innebär dock inte att domstolen helt ska bortse från barnets intresse av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Kontaktprincipen ska i regel även fortsatt väga tungt vid bedömningar av barnets bästa.¹⁴ En starkt bidragande faktor till att pendeln ändrat riktning är de två uppmärksammade och svårt tragiska fallen ”Lilla hjärtat” och ”Tintin”.¹⁵ Båda fallen är exempel på barn som blivit utsatta för dödligt våld av sina föräldrar under någon form av reglerad samvaro som syftat till att tillgodose barnets intresse av en nära och god kontakt med föräldrarna.¹⁶

I den här artikeln granskar jag tre påståenden i propositionen till 2025 års ändring som ledde till att kontaktprincipen inte längre nämns som en omständighet att fästa särskilt avseende vid i 6 kap. 2 a § FB. I propositionen uttalade regeringen följande om kontaktprincipens förhållande till risken för att barnet far illa.

Barnets behov av en nära kontakt med båda föräldrarna är inte, som risken för att barnet far illa, en omständighet som ska prövas i det enskilda fallet. Det är mer en utgångspunkt inför en individuell bedömning av barnets bästa. Att dessa två aspekter är likställda i portalparagrafen och synbart konkurrerande är olyckligt. De ska nämligen inte vägas mot varandra. Risken för att barnet far illa ska vara överordnad.¹⁷

Regeringen uttalade även att:

Kontakt med en förälder som barnet inte bor tillsammans med *får inte riskera* (min kursivering) att skada barnet, varken fysiskt eller på något annat sätt. Den utgångspunkten måste få fullt genomslag även i praktiken. Regeringen

¹² Ett gemensamt vårdnadsansvar har även förutsatts minska antalet tvister mellan föräldrar samt öka jämlikheten mellan dem. Se Singer, A., *Gemensam vårdnad för alla föräldrar – Barnets bästa eller social ingenjörskonst?* i SvJT 2014 s. 348–356 särskilt på s. 351.

¹³ Prop. 1997/98:7 s. 51.

¹⁴ Se prop. 2024/25:10 s. 75.

¹⁵ Denna pendelrörelse har även uppmärksammats i förhållande till den så kallade ”återföreningsprincipen” som gäller på socialrättens område. Även återföreningsprincipen syftar till att tillgodose barnets nära och goda och kontakt med båda föräldrarna. Se Gustafsson, H., Wejedal, S. och Östlund A., *”Lex lilla hjärtat” – Om rättsprocesserna och den politiska pendeln*, i Förvaltningsrättslig tidskrift 2020, s. 671–709 särskilt på s. 688 ff.

¹⁶ Se prop. 2024/25:10 s. 12. Regeringen omnämner inte Lilla hjärtat eller Tintin uttryckligen i propositionen, utan anger endast att: ”Under de senaste åren har flera uppmärksammade fall inträffat där barn blivit utsatta för dödligt våld av en förälder. Dessa tragiska händelser belyser behovet av att agera för att stärka skyddet för barn från att utsättas för våld och andra kränkningar.” Att uttalandet rör Lilla Hjärtat och Tintin är min tolkning av det skrivna.

¹⁷ Prop. 2024/25:10 s. 16.

anser därför att portalparagrafen bör utformas så att betydelsen av risken för att barnet far illa lyfts fram ännu tydligare.¹⁸

När regeringen föreslog att kontaktprincipen inte längre skulle omnämnas i 6 kap. 2 a § FB avsåg regeringen inte att göra någon ändring när det gäller hur domstolen ska genomföra riskbedömningar i vårdnadstvister.¹⁹ Jag ska i den här artikeln utveckla tre argument mot de förhållningssätt till kontaktprincipen som citerats ur propositionen ovan.

Argument 1

Barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna och risken att barnet far illa är båda objektiva perspektiv som ska prövas i det enskilda fallet. Regeringens påstående om att så inte är fallet är en felaktig återgivelse av gällande rätt. De båda perspektiven är även utgångspunkter inför individuella bedömningar av barnets bästa.

Argument 2

Påståendet i propositionen om att kontakt med en förälder som barnet inte bor tillsammans med *inte får riskera* att på något sätt skada barnet, är ett felaktigt bruk av ordet riskera i såväl språklig som rättslig mening. Det är därutöver en förenkling av riskbedömningar som förminskar den svåra uppgift som domstolarna har när de utför sådana bedömningar i enskilda fall.

Argument 3

Påståendet i propositionen om att risken för barnet att fara illa inte ska vägas mot barnets intresse av en nära och god kontakt med båda föräldrarna står inte i överensstämmelse med hur Högsta domstolen uttalat att riskbedömningar ska göras. Min tolkning av Högsta domstolens avgörande NJA 2023 s. 1018 är att risken för att barnet far illa i vissa fall *ska* vägas mot barnets intresse av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Efter detta inledande avsnitt redogör jag i avsnitt 2 för Högsta domstolens resonemang i NJA 2023 s. 1018 om riskbedömningar. I avsnitt 3–5 behandlar jag sedan argument 1–3. Artikeln avslutas med en analys och avslutande ord i avsnitt 6.

2 Högsta domstolens avgörande NJA 2023 s. 1018

Frågan som Högsta domstolen tog ställning till i NJA 2023 s. 1018 var hur en risk för att umgängesföräldern för barnet utomlands ska värderas vid beslut om umgänge med barn.²⁰ Bedömningen av riskerna för ett barn att ha umgänge med en förälder bör enligt Högsta domstolen

¹⁸ Prop. 2024/25:10 s. 16.

¹⁹ Prop. 2024/25:10 s. 18.

²⁰ NJA 2023 s. 1018, p. 6.

göras i två steg. Först bör det konstateras om en risk i ett visst hänseende föreligger och därefter hur stor risken är och om den kan hanteras.²¹

Högsta domstolen konstaterade att det inte räcker att umgängesföräldern har sitt ursprung i ett annat land och har anknytning till landet för att det ska anses finnas en risk för bortförande, utan att det måste finnas en mer konkret risk för bortförande. Exempel på omständigheter som kan utvisa en sådan konkret risk är enligt Högsta domstolen faktiska åtgärder som framstår som vidtagna för att förbereda ett bortförande eller uttalanden som tyder på ett sådant syfte hos föräldern.²² Vid riskbedömningen, som utgör en prognos om framtida förhållanden, måste domstolen först värdera redan inträffade händelser eller föreliggande omständigheter som talar för att risken kan komma att förverkligas. Enligt Högsta domstolen bör sådana omständigheter vara styrkta. I det aktuella målet fanns ett flertal omständigheter som var styrkta och som tillsammans förstärkte varandra enligt Högsta domstolen. Pappan hade bland annat folkbokfört dottern i Syrien. Han hade även uttalat att han inte skulle acceptera om mamman gifte om sig och att han i sådana fall skulle låta dottern växa upp i Syrien. Pappan hade vidare kontaktat en advokat för att utreda vilken rätt till dottern han hade enligt syrisk lag. En sammantagen bedömning ledde Högsta domstolen till slutsatsen att det fanns en beaktansvärd risk för ett bortförande.²³

Nästa fråga var om det fanns möjlighet att avhjälpa den fastställda risken genom att formerna för umgänget anpassades. Högsta domstolen konstaterade att pappan själv hade angett att ett tidigare utövat umgänge över Skype inte hade fungerat, och han hade därför endast framställt yrkande om umgänge som innebar att han träffade barnet. Domstolen konstaterade även att Syrien, som var det land som pappan kom från, inte är anslutet till Haagkonventionen²⁴ och att skadan av ett bortförande inte kunde repareras. Av särskilt intresse för ämnet i den här artikeln är att Högsta domstolen även beaktade att ett olovligt bortförande sannolikt skulle medföra att barnet skulle förlora all kontakt med sin mamma och med andra anhöriga på mammans sida. Efter en helhetsbedömning fastställde Högsta domstolen att det inte fanns förutsättningar för att förordna om umgänge mellan barnet och pappan.²⁵

Med NJA 2023 s. 1018 i minnet ska jag i de följande tre avsnitten analysera de tre i inledningsavsnittet angivna argumenten.

²¹ NJA 2023 s. 1018, p. 11.

²² NJA 2023 s. 1018, p. 12.

²³ NJA 2023 s. 1018, p. 13–27.

²⁴ SÖ 1989:7. *Konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn Haag den 25 oktober 1980.*

²⁵ NJA 2023 s. 1018, p. 29–31.

3 Kontaktprincipen är inte endast en utgångspunkt inför en individuell bedömning

Som nämnts i avsnitt 1 uttalade regeringen följande i propositionen till 2025 års ändring som innebar att kontaktprincipen togs bort från 6 kap. 2 a § FB:

Barnets behov av en nära kontakt med båda föräldrarna är inte, som risken för att barnet far illa, en omständighet som ska prövas i det enskilda fallet. Det är mer en utgångspunkt inför en individuell bedömning av barnets bästa.²⁶

Jag ska i det följande argumentera för att det i och för sig är korrekt att kontaktprincipen är en utgångspunkt för den individuella bedömningen, men att det även är en omständighet som ska prövas i det enskilda fallet. Barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna kan vara olika stort och ska således hanteras olika i olika fall.

Regeringens påstående är helt korrekt i det avseendet att FB är utformad efter att barnets behov av en nära kontakt med båda föräldrarna ska vara en utgångspunkt vid individuella bedömningar. Under lång tid har FB formats för att tillgodose detta intresse. Det har huvudsakligen skett genom att domstolarna gradvis fått ökad befogenhet att besluta om gemensam vårdnad. År 1991 infördes en möjlighet för domstolarna att besluta om gemensam vårdnad när ingen av föräldrarna motsatte sig det. Ändringen vilade på en förståelse att gemensam vårdnad som utgångspunkt var bättre för barn än att en förälder hade ensam vårdnad.

Följande framgår av propositionen till den nämnda förändringen.

Erfarenheten torde även visa att en klar majoritet av de särboende föräldrar som har gemensam vårdnad är nöjda med denna vårdnadsform. De vill också i allmänhet rekommendera gemensam vårdnad även för andra föräldrar. Bland de positiva upplevelser som brukar framhållas från särboende föräldrar som har gemensam vårdnad, inte minst från pappornas sida, är känslan av att få vara med och ta ansvar för och del i det som händer barnet samt en tätare och mer otvungen kontakt med barnet. Den förälder som har barnet boende hos sig brukar ofta ange som positivt att slippa att ensam behöva ta ansvaret för barnet och att ha någon att tala med om barnets uppfostran.²⁷

Samma resonemang framgår även av en departementspromemoria från 1989.²⁸ I promemorian framhålls att en allmän utgångspunkt för ett reformerat system var att det i beteendevetenskapen var tydligt att barn mår bra av att ha en nära och god kontakt med sina föräldrar samt att barn särskilt har ett behov av god kontakt med föräldern av samma kön när det når skolåldern.²⁹ Detta ställningstagande om det rådande

²⁶ Prop. 2024/25:10 s. 10.

²⁷ Prop. 1990/91:8 s. 32.

²⁸ Ds 1989:52 s. 48.

²⁹ Ds 1989:52 s. 36.

läget i beteendevetenskapen upprepades i propositionen.³⁰ Ställningstagandet om vad som var ”tydligt i beteendevetenskapen” synes vara baserat på en promemoria av överläkaren Carl Göran Svedin, bilagd till departementspromemorian, med titeln *Barn – skilsmässa, vårdnad och umgänge*. Bilagan innehåller en översikt av svensk och internationell forskning i barnpsykologi om följderna av äktenskapsskillnad och att leva med frånskilda föräldrar. Svedin uttalade bland annat att barn har behov av båda sina föräldrar och att föräldrarnas betydelse under uppväxten är fundamental för barnets utveckling. Vidare uttalade Svedin att “[...] gemensam vårdnad som vårdnadsform är den vårdnadsform som bäst tillgodoser psykologiska behov hos både barn och föräldrar”.³¹

Synen att gemensam vårdnad är till barnets bästa var även utgångspunkten för de ändringar av FB som skedde år 1998. En av ändringarna var att domstolen gavs möjlighet att besluta om gemensam vårdnad även när en förälder direkt motsatte sig detta. Av propositionen till 1998 års ändringar framgår tydligt att ändringarna syftade till att tillgodosätta barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Regeringen konstaterade bland annat att “[d]et råder stor enighet om att gemensam vårdnad i de flesta fall är att föredra framför ensam vårdnad.”³² I propositionen diskuteras att helt utmönstra möjligheten till ensam vårdnad. Slutsatsen var dock att det fanns ett värde i att fortsätta kunna besluta om ensam vårdnad eftersom vissa föräldrar är olämpliga som vårdnadshavare. I propositionen nämns två situationer när domstolen skulle överväga ensam vårdnad. Den första situationen var om en förälder hade gjort sig skyldig till våld mot barnet eller den andra föräldern. Den andra situationen som kunde tala mot gemensam vårdnad var svåra och djupa samarbetsvärigheter mellan föräldrarna. Frågan om vårdnaden skulle utövas ensamt eller gemensamt skulle dock, redan då, avgöras utifrån vad som var bäst för barnet.³³

Efter 1998 års lagändring följde två avgöranden från Högsta domstolen som närmast medförde en presumtion för att gemensam vårdnad var till barnets bästa även i det enskilda fallet. Högsta domstolen uttalade i NJA 1999 s. 451 att ensam vårdnad endast skulle bli utfallet om någon särskild omständighet talade mot gemensam vårdnad. Vidare uttalade domstolen i NJA 2000 s. 345 att ensam vårdnad endast var ett alternativ när föräldrarna hade en så djupgående konflikt att de inte kunde samarbeta kring frågor om barnet. I det sistnämnda avgörandet ansågs pappan fortsatt som en lämplig vårdnadshavare, trots att han var dömd för misshandel av mamman och misshandeln hade ägt rum i anslutning till en överlämning efter ett umgängestillfälle. Ryrstedt kritiserade Högsta domstolens resonemang och ifrågasatte om det någonsin kunde vara till ett barns bästa att ha umgänge med en förälder som

³⁰ Prop. 1990/91:8 s. 25.

³¹ Ds 1989:52, bilaga 1, s. 15.

³² Prop. 1997/98:7 s. 36.

³³ Prop. 1997/98:7 s. 51 f. Detta trots att portalparagrafen vid införandet endast gav uttryck för att barnets bästa skulle komma i ”främsta rummet”.

boendeföräldern levde i befogad rädsla för.³⁴ Hennes analys var före sin tid och 2006 genomfördes en ändring av FB vars syfte delvis var att åstadkomma en uppstramning av den rättspraxis som Ryrstedt cirka sex år tidigare hade kritiserat.³⁵ Lydelsen i 6 kap. 5 § andra stycket FB ändrades och det tydliggjordes att domstolen särskilt skulle beakta föräldrarnas förmåga att samarbeta kring frågor som rörde barnet. I propositionen till 2006 års ändring konstaterade regeringen att det finns lägen när det inte är till barnets bästa att föräldrarna har gemensam vårdnad och att gemensam vårdnad förutsätter att föräldrarna har ett någorlunda konfliktfritt samarbete.³⁶ I propositionen lyftes dock gemensam vårdnad fram som en särskilt bra vårdnadsform. Regeringen uttryckte exempelvis följande.

Enligt regeringens uppfattning är gemensam vårdnad ett viktigt inslag i en önskvärd utveckling mot en starkare betoning av barnets intressen. Gemensam vårdnad har spelat en stor roll när det gäller att utöka möjligheterna för barn att få tillgång till båda sina föräldrar och att i vid bemärkelse främja barnets bästa. Syftet med gemensam vårdnad är framför allt att främja goda förhållanden mellan barnet och båda föräldrarna. Ett gemensamt rättsligt ansvar kan ofta bidra till detta.³⁷

Sedan den 1 juli 2021 har domstolar kunnat besluta om gemensam vårdnad även när båda föräldrarna motsätter sig det. I propositionen till 2021 års ändring framgår tydligt att ändringen inte syftade till att närma sig en ordning där gemensam vårdnad åter framstår som en presumtion. I stället skulle ändringen tydliggöra att barnets bästa är avgörande för frågor om vårdnad, boende och umgänge. Till skillnad från propositionerna till 1998 och 2006 års ändringar uttryckte regeringen inget om att gemensam vårdnad ofta är bäst för barn.³⁸ Även om domstolarna fick en mer omfattande behörighet att besluta om gemensam vårdnad motiverades alltså ändringen inte med påståenden om att gemensam vårdnad som utgångspunkt är en bättre vårdnadsform än ensam vårdnad.

Jag går nu över till att närmare behandla regeringens påståenden inför 2025 års ändring av FB. Regeringen beskrev kontaktprincipen som "[...] en utgångspunkt inför en individuell bedömning av barnets bästa."³⁹ Den hittills genomförda genomgången visar att FB bygger på utgångspunkten att barnet, i de allra flesta fall, har ett behov av en nära

³⁴ Ryrstedt, E., *Gemensam vårdnad inte alltid det bästa för barn* i JT 2000–01 s. 423–429 på s. 427 ff.

³⁵ Inför ändringen konstaterade Ryrstedt att gemensam vårdnad var en norm i Sverige också när föräldrarna inte bor med varandra, se Ryrstedt, E., *Barnets rätt att komma till tals i frågor om vårdnad, boende eller umgänge*, i JT 2005–06 s. 303–348 särskilt på s. 303.

³⁶ Prop. 2005/06:99 s. 50 f.

³⁷ Prop. 2005/06:99 s. 50.

³⁸ Jfr prop. 2020/21:150 s. 74 ff.

³⁹ Prop. 2024/25:10 s. 16.

och god kontakt med båda sina föräldrar. Så långt stämmer alltså regeringens påstående från 2025. Regeringen påstod dock även att kontaktprincipen inte är en omständighet som ska prövas i varje enskilt fall. Detta påstående synes redan motsägas på ett ställe i samma proposition, nämligen i författningskommentaren till 6 kap. 2 a § FB, av vilken följande framgår.

Om det inte kan förutses någon beaktansvärd risk för att barnet far illa ska behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna i regel väga tungt vid bedömningen av barnets bästa.⁴⁰

Att kontaktprincipen ”i regel” ska väga tungt vid bedömningen av barnets bästa visar att en individuell bedömning ska göras. Kontaktprincipen ska i regel väga tungt, men kan i vissa fall även väga mindre tungt — den ska alltså beaktas olika mycket i olika fall. Även NJA 2023 s. 1018 ger uttryck för att kontaktprincipens betydelse ska bedömas i varje enskilt fall. I avgörandet beaktade Högsta domstolen att ett olovligt bortförande i värsta fall skulle leda till att barnet förlorade kontakten med sin mamma och anhöriga på hennes sida. Högsta domstolen beaktade alltså särskilt barnets intresse av en nära och god kontakt med mamman.

En avgörande omständighet för att bedöma hur tungt barnets intresse av en nära och god kontakt med båda föräldrarna ska väga är även barnets egen åsikt. Det framgår delvis av NJA 2024 s. 480. I avgörandet ansågs pappan vara den som bäst kunde tillgodose att barnen hade kontakt med båda föräldrarna. I det fallet hade barnen gett uttryck för att de ville bo med mamman. Det fanns dessutom uppgifter som tydde på att barnen hade ett särskilt behov av kontinuitet. Trots att pappan var den som bedömdes vara bäst på att tillgodose barnens intresse av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, tilldelades mamman ensam vårdnad.⁴¹ Avgörandet visar enligt min mening att kontaktprincipen kan väga olika tungt beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Regeringens påstående om att barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte är en omständighet som ska prövas i det enskilda fallet stämmer alltså inte. Hur stort barnets behov av kontakt med båda föräldrarna är ska avgöras i varje enskilt fall och sedan beaktas när barnets bästa fastställs i det enskilda fallet. Detta eftersom barns behov av att träffa sina föräldrar varierar från barn till barn. För att avgöra hur stort behov ett enskilt barn har till kontakt med båda föräldrarna är det förstås även viktigt att beakta barnets åsikt i frågan.

⁴⁰ Prop. 2024/25:10 s. 75.

⁴¹ NJA 2024 s. 480, p. 27–37.

4 Risken att barnet far illa och kontaktprincipen

I det här avsnittet ska jag behandla följande påstående från propositionen till 2025 års ändring:

Kontakt med en förälder som barnet inte bor tillsammans med *får inte riskera* (min kursivering) att skada barnet, varken fysiskt eller på något annat sätt.⁴²

Jag ska i det följande argumentera för att regeringen i påståendet använder ordet ”riskera” på ett i såväl språkligt som rättsligt hänseende felaktigt sätt.

Inledningsvis behöver ordet risk behandlas i sin språkliga betydelse. Ordet risk är ett mått av sannolikhet för att något oönskat ska hända. Riskbedömning är alltså en bedömning av sannolikhet för ett oönskat utfall. Gemensamt för samtliga riskbedömningar är att man använder sig av erfarenheter från tidigare situationer när det oönskade utfallet inträffat för att försöka förutsäga en framtida utveckling.⁴³ Sannolikheten för ett utfall är mycket sällan 0 %. I språklig mening är det därför ofta felaktigt att ställa frågan om det föreligger en risk att en förälder kan skada ett barn. Risken föreligger i princip alltid, men den är olika stor. Ofta är risken för ett utfall så liten att den inte behöver beaktas. Domaren känner inte heller till framtiden. Sannolikheten för vad som ska hända i framtiden är alltså sällan 100 %. Det blir mot denna bakgrund språkligt olyckligt att diskutera en domares riskbedömning i en skala mellan 0 och 100 %. Det är en förenkling av verkligheten som ger en falsk bild av att en domare kan känna sig helt trygg i en riskbedömning. Den skala för risk som domaren kan förhålla sig till är i stället närmast från låg till hög risk i olika grader. I språkligt hänseende är det av intresse att avgöra om det föreligger en så hög risk för ett oönskat utfall att risken bör beaktas när domstolen fastställer barnets bästa i ett enskilt fall.

I NJA 2023 s. 1018 konstaterade Högsta domstolen att det måste finnas en ”mer konkret fara för bortförande” än att umgängesföräldern har sitt ursprung i ett annat land och har anknytning till landet för att det ska anses finnas en risk för bortförande.⁴⁴ Högsta domstolen fastställde, vid en sammantagen bedömning, att det i målet fanns en ”beaktansvärd risk för ett bortförande”.⁴⁵ Om det inte föreligger omständigheter som pekar mot en ”mer konkret fara för bortförande”, ska domstolen alltså inte beakta risken för bortförande.⁴⁶ Det innebär förstås inte att sannolikheten för det oönskade utfallet är 0 %. Det är, som

⁴² Prop. 2024/25:10 s. 16.

⁴³ Kaldal, A., *Standardiserade metoder för att bedöma risk i ärenden om vårdnad, boende och umgänge*, i JT 2012–13 s. 540–562, särskilt på s. 542.

⁴⁴ NJA 2023 s. 1018, p. 12.

⁴⁵ NJA 2023 s. 1018, p. 27.

⁴⁶ Det går att diskutera om domstolar kan beakta alla grader av risk när de fastställer barnets bästa. Detta eftersom barnets bästa ska fastställas genom en helhetsbedömning med ledning av alla kända omständigheter i fallet. Denna diskussion behandlas inte vidare i den här artikeln av utrymmesskäl.

jag tolkar Högsta domstolen, endast en i juridiskt hänseende irrelevant risk. Kaldal har argumenterat för att rekvisitet ”risken” i 6 kap. 2 a § FB motsvarar det som i LVU-mål beskrivs som ”påtaglig risk”. Hon har även uttryckt att det ska visas att det finns sannolika skäl för det oönskade utfallet.⁴⁷ Den rättsliga betydelsen av rekvisitet risk i 6 kap. 2 a § FB skiljer sig därmed från den språkliga förståelsen av ordet risk.

Enligt min mening är regeringens påstående, om att kontakt med en förälder som barnet inte bor tillsammans med inte får riskera att skada barnet, klart felaktigt i språkligt hänseende. En domstol kan inte helt utesluta att en sådan kontakt utgör en risk för barnet. För att tydliggöra skillnaden mellan risk i språkligt och juridiskt hänseende tar jag här ett exempel. Om ett vårdnadsfall inte innehåller några påståenden eller bevis för att en förälder kan utgöra en förhöjd risk för barnet att fara illa, behöver domstolen inte beakta risken för att den föräldern skadar sitt barn när den fastställer barnets bästa. Det finns inget som talar för en konkret fara för att föräldern ska utsätta barnet för något som gör att det far illa. Det ställs, som Kaldal uttrycker det, ett kvalitativt krav på riskfaktorn för att den ska utgöra en tillräcklig risk.⁴⁸ Att risken inte ska beaktas i den rättsliga bedömningen är dock inte detsamma som att det inte existerar någon risk. Det är väl dokumenterat att människor i vissa fall agerar helt oväntat för såväl sin omgivning som sig själv. Det finns exempelvis dokumenterade fall av att en i övrigt välfungerande småbarnsförälder skadar sitt barn genom att skaka barnet i frustration, utan att det funnits några indikationer på förhand om att detta skulle ske. Om risken för att föräldern skulle skada barnet hade bedömts i ett vårdnadsfall några dagar innan skandet skedde, skulle det alltså inte funnits någon anledning till misstanke om att föräldern skulle skada sitt barn. Det fanns dock i språklig mening en risk för att föräldern skulle göra det. Även om utfallet var att föräldern skadade barnet skulle en domstol ha agerat rättsligt korrekt om den konstaterade att det inte fanns någon *beaktansvärd* risk för att föräldern skulle skada barnet. Det fanns inga styrkta omständigheter som pekade mot att det förelåg en konkret fara.

Regeringens påstående om att kontakt med en förälder inte får riskera att skada barnet är som jag ser saken även inkorrekt i rättsligt hänseende. När det klarlagts att det föreligger en beaktansvärd risk för bortförande eller kvarhållande och risken inte i tillräcklig grad kan minskas genom att formerna för umgänget anpassas, utgör detta enligt Högsta domstolen *som utgångspunkt* hinder mot umgänge med den

⁴⁷ Kaldal, A., *Standardiserade metoder för att bedöma risk i ärenden om vårdnad, boende och umgänge*, i JT 2012–13 s. 540–562, särskilt på s. 546; Se även Kaldal A., *Parallella processer – En rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads och LVU-mål*, Jure Förlag, 2010, s. 341 f.

⁴⁸ Kaldal, A., *Standardiserade metoder för att bedöma risk i ärenden om vårdnad, boende och umgänge*, i JT 2012–13 s. 540–562, särskilt på s. 545.

förälder som kan befaras ha för avsikt att föra bort eller kvarhålla barnet.⁴⁹ Högsta domstolen framhåller att en helhetsbedömning ska göras utifrån vad som är barnets bästa. Det kan då finnas skäl att väga in hur tidigare umgängen fungerat samt hur komplicerat det skulle vara att återföra barnet till Sverige.⁵⁰ Att det endast är en *utgångspunkt* att umgänge inte ska ske, samt att barnets bästa är avgörande för frågan, öppnar enligt min mening tydligt för att det kan finnas situationer när det föreligger en beaktansvärd risk för att ett barn blir bortfört, men där domstolen ändå kan ge barnet rätt till umgänge. I helhetsbedömningen behöver av nödvändighet även barnets åsikt beaktas. När barnets bästa fastställs ska det ske efter en helhetsbedömning. Det av regeringen uttalade förhållningssättet till riskbedömningar stämmer därmed inte. Detta blir än mer klart efter att vi i nästa avsnitt behandlat regeringens påstående om att risken för att ett barn far illa och kontaktprincipen inte får vägas mot varandra. Jag anser att Högsta domstolen gett uttryck för att domstolen under vissa omständigheter kan acceptera en mindre, men beaktansvärd risk, om det befarade utfallet är av mindre allvarligt slag och om barnet har ett särskilt stort behov av nära och god kontakt med båda sina föräldrar i det enskilda fallet.

5 Risken för att barnet far illa kan vägas mot kontaktprincipen

En av anledningarna till att skrivelsen om barnets behov av nära och god kontakt med båda föräldrarna togs bort från 6 kap. 2 a § FB var alltså att regeringen ansåg det vara olyckligt att detta behov nämndes som en av två omständigheter som särskilt skulle beaktas. Det skulle enligt regeringen innebära att risken för att barnet far illa och barnets rätt till en nära och god kontakt med båda föräldrarna synbart konkurrerade. Regeringen uttryckte att de två objektiva perspektiven inte ska vägas mot varandra och att risken för att barnet far illa ska vara överordnad barnets intresse av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.⁵¹ Utöver detta uttalade regeringen även att den inte ville ändra hur riskbedömningar ska utföras i vårdnadstvister. Jag ska i det följande argumentera för att det innebär en motsägelse eftersom påståendet om att perspektiven inte ska vägas mot varandra står i kontrast med Högsta domstolens vägledning om riskbedömningar i NJA 2023 s. 1018. Att tillämpa förhållningssättet som framgår av propositionen skulle alltså ändra hur riskbedömningar ska utföras i vårdnadstvister.

En riskbedömning ska som ovan konstaterats göras i två steg enligt Högsta domstolen. Det första steget är att fastställa om en risk i ett visst hänseende föreligger. Därefter ska bedömningen inriktas på hur stor risken är och om den kan hanteras.⁵² Om domstolarna, på det sätt som regeringen gett uttryck för i propositionen, inte ska väga de båda objektiva perspektiven mot varandra skulle riskbedömningen i stället

⁴⁹ NJA 2023 s. 1018, p. 14.

⁵⁰ NJA 2023 s. 1018, p. 15.

⁵¹ Prop. 2024/25:10 s. 16

⁵² NJA 2023 s. 1018, p. 11.

kunna stanna vid frågan om det föreligger en beaktansvärd risk för att barnet kan fara illa vid umgänge med en förälder samt om den risken kan hanteras. Om den inte kan hanteras ska domstolen fastställa barnets bästa till att inte ha kontakt med en förälder. Det står i kontrast med ordalydelsen i 6 kap. 2 a § FB om att domstolen ska fästa särskilt avseende vid risken att barnet på olika sätt far illa. Det regeringen ger uttryck för är att sådan risk ska vara avgörande när domstolen fastställer barnets bästa. Det är enligt min mening inte heller vad Högsta domstolen gett uttryck för i NJA 2023 s. 1018. I bedömningen ligger av nödvändighet att avgöra om det föreligger en beaktansvärd risk samt om den risken kan hanteras. Därefter ska, vilket är viktigt, en helhetsbedömning av barnets bästa genomföras innan domstolen tar ställning till om umgänge ska ske. I helhetsbedömningen av vad som är barnets bästa ska, som ovan nämnts, domstolen även beakta vilka konsekvenser det skulle få om det oönskade utfallet inträffade och om det kan repareras.⁵³ I NJA 2023 s. 1018 beaktade Högsta domstolen exempelvis att Syrien inte är anslutet till Haagkonventionen. För det fall domstolen hade valt att ge barnet rätt till umgänge med pappan skulle, delvis av den anledningen, skadan vara för stor om det oönskade utfallet inträffade. Det skulle kunna leda till att barnet tappade kontakten med sin mamma. Högsta domstolen beaktade alltså att det inte var möjligt att reparera skadan som det oönskade utfallet i värsta fall kunde medföra.⁵⁴

En helhetsbedömning som innefattar beaktande av en eller flera riskfaktorer behöver med nödvändighet innefatta en bedömning av de möjliga utfallen av beslutet. Om det värsta möjliga utfallet är möjligt att reparera, kan det vara barnets bästa att ta den beaktansvärda risken. Det är därför, i linje med resonemanget i NJA 2023 s. 1018, exempelvis skillnad på om det värsta möjliga utfallet är att ett barn olovligen blir bortfört till Syrien eller om barnet blir bortfört till ett land som är anslutet till Haagkonventionen. Detta resonemang går även att överföra på riskbedömningar som avser påstående om att barnet riskerar att bli utsatt för våld av en förälder. Det är en skillnad om det värsta utfallet förväntas bli ett slag på handen eller om det är att barnet blir mördat. Om en förälder exempelvis tidigare blivit dömd för att slagit sitt barn på handen i uppfostringssyfte, medför umgänge en ökad risk för att det kan hända igen. Det är en erfarenhetssats som behöver beaktas i riskbedömningen. Domstolen torde i många fall dra slutsatsen att det finns en beaktansvärd risk för att barnet åter blir slaget på handen. Om ett moget barn själv framhåller en stark önskan att trots detta ha umgänge med den föräldern är det enligt min mening fullt möjligt att fastställa barnets bästa till att ha umgänge med den dömda föräldern. I synnerhet om våldet ligger långt tillbaka i tiden och föräldern uttrycker ånger över handlingen. Det kan vara till barnets bästa att ha umgänge med en sådan förälder i det enskilda fallet. Om samma förälder i stället är

⁵³ NJA 2023 s. 1018, p. 15 och 29.

⁵⁴ NJA 2023 s. 1018, p. 27–29.

dömd för ett mordförsök på barnet, är det svårt att se en situation där det går att fastställa barnets bästa till att ha umgänge med föräldern, oavsett vad barnet vill. Skillnaden mellan de båda situationerna är vad det oönskade utfallet blir om domstolen med beaktande av risken för våld ger barnet rätt till umgänge med föräldern. När domstolen gör helhetsbedömningen och fastställer barnets bästa behöver domstolen alltså väga risken för att barnet far illa mot barnets intresse av att ha en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Det var just den avvägningen som Högsta domstolen gjorde i NJA 2023 s. 1018 när den beaktade det värsta tänkbara utfallet om barnet fick rätt till umgänge med sin pappa, det vill säga att pappan olovligen skulle föra bort barnet till Syrien och att barnet skulle tappa kontakten med sin mamma och mammans släkt.

Påståendet att kontaktprincipen och risken för att barnet far illa inte ska vägas mot varandra överensstämmer alltså inte med Högsta domstolens avgörande NJA 2023 s. 1018. Det är enligt avgörandet viktigt att beakta om det föreligger en risk i ett visst hänseende, hur stor risken är och om risken kan hanteras. I helhetsbedömningen av vad som är barnets bästa ska domstolen beakta vad det oönskade utfallet är och om det är acceptabelt att ta den risken för att tillgodose barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Om det värsta tänkbara utfallet är allvarligt och inte går att reparera, ska domstolen inte medge umgänge. Detta stämmer enligt min mening även när det exempelvis finns en beaktansvärd risk för att barnet utsätts för allvarligt våld eller att det kommer vistas i miljöer där det förekommer omfattande drogmissbruk.

I propositionen till 2025 års ändring av 6 kap. 2 a § FB uttalade regeringen att den inte vill ändra hur riskbedömningar utförs. Om kontaktprincipen och risken för att barnet far illa inte ska vägas mot varandra är det enligt ovanstående resonemang en förändring av hur Högsta domstolen uttalat att riskbedömningar ska göras i NJA 2023 s. 1018. Det finns alltså en motsägelse i propositionen.

6 Avslutande ord och analys

När Ryrstedt under början av 2000-talet kritiserade den utveckling som inneburit att det närmast förelåg en presumtion för att gemensam vårdnad var barnets bästa i enskilda fall ifrågasatte hon, som jag tolkar henne, om en sådan ordning ledde till välavvägda bedömningar av barnets bästa. Ryrstedt ansåg att barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna hade fått en för avgörande betydelse i enskilda fall enligt då gällande rätt.⁵⁵ Detta var även regeringens slutsats som förledde en del av de ändringar av FB som trädde i kraft 2006. Regeringen framhöll i propositionen att kontaktprincipens betydelse inte får innebära att domstolen schablonmässigt beslutar om gemensam

⁵⁵ Se Ryrstedt, E., *Gemensam vårdnad inte alltid det bästa för barn* i JT 2000–01 s. 423–429 särskilt på s. 427 ff.

vårdnad.⁵⁶ Pendeln hade gått allt för långt åt att särskilt beakta kontaktprincipen när domstolen avgjorde barnets bästa i enskilda fall.

I den här artikeln har jag särskilt analyserat ett antal påståenden om kontaktprincipens betydelse som gjorts i propositionen till 2025 års ändring av FB. Påståendena kan sammanfattas till att 1) kontaktprincipen inte ska prövas i det enskilda fallet, 2) kontakt med en förälder inte får riskera att på något sätt skada barnet och 3) kontaktprincipen inte ska vägas mot risken för att barnet far illa.

Enligt min mening ska dessa tre påståenden inte anses ge uttryck för gällande rätt eftersom de står i kontrast med ordalydelsen i 6 kap. 2 a § FB samt med Högsta domstolens uttalanden om hur riskbedömningar ska genomföras och hur risken sedan ska beaktas när domstolen fastställer barnets bästa i det enskilda fallet. Kontaktprincipen kan väga olika tungt när barnets bästa fastställs, beroende på hur stort behov barnet har av båda sina föräldrar i det enskilda fallet. Det innebär att kontaktprincipen ska prövas i det enskilda fallet. Domstolen kan även acceptera att barnet utsätts för en beaktansvärd risk om domstolen vid en samlad bedömning anser att exempelvis umgänge är till barnets bästa. Domstolen ska då ta ställning till vad det oönskade utfallet skulle bli samt om det oönskade utfallet kan repareras. När barnet har ett särskilt stort behov av kontakt med båda sina föräldrar ska det beaktas i helhetsbedömningen av barnets bästa. Precis som Ryrstedt konstaterade i början av 2000-talet bör förekomsten av vissa former av våld utelåta att barnets bästa bedöms vara att våldsutövaren blir barnets vårdnadshavare eller att barnet får rätt till umgänge med våldsutövaren.⁵⁷ Om risken är särskilt hög för ett mindre allvarligt oönskat utfall ska även det enligt min mening beaktas i helhetsbedömningen. Domstolar bör inte besluta om umgänge med en förälder som exempelvis slagit barnet på handen vid upprepade tillfällen, eller när sådant våld ligger nära i tiden. Risk som i rättslig mening är beaktansvärd kan alltså vara olika stor. Även det bör enligt min mening beaktas när domstolar fastställer vad som är barnets bästa i ett enskilt mål.

Det är viktigt att komma ihåg att barnets bästa inte endast ska fastställas med beaktande av objektiva perspektiv. Det subjektiva perspektivet, barnets åsikt, är en viktig omständighet när domstolen fastställer barnets bästa i ett enskilt fall. Vid helhetsbedömningen av barnets bästa ska därför domstolen även beakta barnets eget förhållningsätt till risken. Detta stämmer förstas för barn som nått en sådan ålder och mognad att barnet kan forma en välgrundad åsikt om riskens innebörd.

Om de tre i denna artikel särskilt behandlade påståendena i propositionen till 2025 års lagändring får genomslag skulle det enligt min mening innebära att pendelns läge åter är ur balans. Det skulle innebära

⁵⁶ Prop. 2005/06:99 s. 49 f.

⁵⁷ Ryrstedt, E., *Gemensam vårdnad inte alltid det bästa för barn* i JT 2000–01 s. 423–429 särskilt på s. 428 f.

att kontaktprincipen får en för liten betydelse i mål om vårdnad, boende och umgänge. De tre påståendena står även i kontrast med Högsta domstolens vägledning i NJA 2023 s. 1018. Eftersom regeringen inte ville ändra hur riskbedömningar görs genom 2025 års lagändring bör prejudikatet enligt min mening få företräde framför påståendena i propositionen. Det går, som jag argumenterat för i den här artikeln, även att motivera ett åsidosättande av påståendena med hänvisning till ordalydelsen i 6 kap. 2 a § FB. Domstolarna ska fästa avseende särskilt vid risken för att barnet på olika sätt far illa när den fastställer barnets bästa i enskilda fall. Det framgår dock inte av bestämmelsen att en i rättsligt hänseende beaktansvärd risk alltid ska avgöra vad som är barnets bästa i enskilda fall.